

РАЗПИТ НА ОБВИНЯЕМ ПРИ РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С
НАРКОТИЦИ*Искра Владова-Недкова*

INTERROGATION IN INVESTIGATION OF DRUG CRIMES

Iskra Vladova-Nedkova

Abstract: *The interrogation is one of the most complex investigative actions, given the many psychological aspects that it involves. It is further hampered by the profile of the accused in drug crime investigations, as a person with a criminal experience in the same or different criminal area, with well-motivated procedural behavior which can not be easily influenced.*

Following research focuses on the procedural and tactical requirements to be considered during the interrogation in the investigation of drug-related crime investigations. The questions as a content of the interrogation in the different investigative situations and the acceptable tactical approaches during the interrogation are formulated in a way to ensure respect of the rights of the accused. Recommendations about how to improve the above mentioned practices have been made to the competent authorities.

Key words: *crimes, drugs, drug crime, investigation, interrogation, procedural requirements, tactical requirements*

Наркопрестъпленията се характеризират с изключително висока степен на обществена опасност, а необходимостта от борба с тях е призната в международен план. Един от най-съществените моменти от борбата с наркотиците е провеждането на ефективно разследване по престъпленията, свързани с тях, от висококвалифицирани разследващи органи, при спазване на процесуалните и тактическите изисквания при извършване на действията, изпълващи съдържанието на разследването.

Досъдебните производства за престъпления с наркотици в голямата си част биват образувани срещу известен извършител – обстоятелство, което може да бъде обяснено с това, че намерените и приобщени като веществени доказателства наркотични вещества обикновено могат да бъдат свързани с конкретно лице¹, а така също и с активните оперативно-издирвателни мероприятия, които често предхождат образуването на наказателното производство и винаги го съпътстват.

При провеждането на подготовката на разпита следва да се отчита, че дейността с наркотици винаги е организирана, а при провеждане на разпит компетентният орган да е наясно, че той по правило е само едно звено от престъпната верига и разпитът следва да бъде насочен в посока установяване и на други участници в престъпната дейност.

Изхождайки от груповия и многоепизодния характер на престъпната дейност, свързана с наркотици, е необходимо внимателно да бъде планирана последователността на провеждане на разпитите, когато обвиняемите са повече от един – типична за тази категория наказателни производства следствена ситуация. В тази връзка трябва да бъдат отчетени конкретната роля, значимост и ниво на съответните членове, на които предстои да бъдат проведени разпити в качеството им на обвиняеми, а така също и тяхното поведение при евентуално проведени предишни разпити².

В хода на подготовката се събират данни за личността на разпитвания – неговите психи-

¹ Посредством мястото, на което са намерени, или откритите по тях следи.

² Така например, ако организаторът на групата отрича участието си в нея, целесъобразно е първо да бъдат разпитани нейните клиенти. Обратно, в случаите, когато членовете на групата се страхуват от организатора, а той дава правдиви показания, целесъобразно е първо да бъде разпитан той.

чески качества, характерови особености, интереси и увлечения, наказателни регистрации, съдебно минало, престъпна специализация и криминални връзки, каква е семейната и социалната му среда и неговата роля в тях, на местоработата и местоживеенето, както и на мястото, където учи, и др.³ От особено значение е да бъде установена евентуалната употреба на наркотични вещества и нейната давност, при какви обстоятелства е започнала употребата, какъв вид наркотични вещества биват употребявани и с какъв интензитет⁴.

Всички тези данни и техният анализ са от особено значение за постигане на добър психологически контакт по време на разпита и избиране на най-ефективните тактически способности, които да бъдат приложени при провеждането му. При налични данни за употреба на наркотични вещества от страна на обвиняемия като част от подготовката на разпита следва да се проведе изследване, което да установи психическата му годност да участва в наказателното производство, в т.ч. да организира защитата си сам. Специфично е провеждането на разпита на обвиняем, за когото има данни, че употребява наркотични вещества, тъй като съществува риск той да се намира в състояние на абстиненция или да е под въздействието на приети вещества. В подобна следствена ситуация трябва да се направи внимателна преценка дали провеждане на разпит изобщо е възможно, като за целта, ако е необходимо, може да се направи консултация с психиатър – специалист по зависимостите, който по преценка на разследващия орган може да бъде привлечен и като участник в разпита. Консултацията с психиатър е наложителна от гледна точка на преценката способен ли е обвиняемият да разбира свойството и значението на постъпките си по време на раз-

пита, а също и защото е възможно състоянието на абстиненция да е симулирано с цел да бъде забавен и възпрепятстван ходът на разследването.

Съществен момент от подготовката на разпита на обвиняемия е определяне на неговия предмет, формулирането на въпросите⁵, които ще изпълнят съдържанието му, и определяне на последователността, в която следва да бъдат поставени. Независимо от конкретно разследвания престъпен състав винаги подлежат на изясняване следните въпроси:

- Употребява ли наркотични вещества;
- Самоволно ли осъществява дейността или е нает от някого, доброволно ли се е съгласил или е бил принуден;
- Известен ли е бил видът на веществата, с които борава, респ. дейността, която осъществява с тях;
- Известен ли е режимът, на който е подложена съответната дейност, притежава ли сега и притежавал ли е в миналото надлежно разрешително, в какво се изразява нарушаването на законоустановения режим;
- Местата, където осъществява дейността, чия собственост са, на какво основание ги ползва той, собственикът наясно ли е за какво се ползва съответното място, има ли и друго предназначение⁶, оборудвано ли е по специфичен начин, с какво, от кого е осигурено оборудването;
- Договорено ли е възнаграждение за осъществената дейност, в какъв размер, с кого, като абсолютна стойност или като дял от реализираната печалба;
- Има ли реализирана печалба, в какъв размер, води ли се счетоводство, отчита ли се на някого;

³ Възможните източници на тази категория данни са твърде разнообразни. Те могат да бъдат получени от близки и роднини, от работодателя или преподавателите на лицето в учебното заведение, в което е учил или учи, от анализа на материалите по други наказателни производства, от сведенията за съдимостта и неприключилите наказателни производства, данните от мобилния телефон и др.

⁴ Обвиняемите за престъпления, свързани с наркотици, често употребяват наркотични вещества. Още повече, че една част от тях именно като наркозависими клиенти, които са изпаднали в невъзможност да се разплатят с разпространителите, са станали разпространители или пък мулета, превозвачи и др. участници в престъпната структура (вж. **Hess, K. M., Ch. H. Orthmann.** *Criminal investigation*, 9th edition, Delmar Cengage Learning, 2010, p. 553).

⁵ При определяне на въпросите, изпълващи съдържанието на разпита, настоящото изложение се стреми към максимална изчерпателност, но следва да се има предвид, че абсолютна изчерпателност е невъзможна, поради твърде голямото разнообразие на следствените ситуации при разследване на престъпления, свързани с наркотици.

⁶ Места за предоставяне на сексуални услуги, масажни студиа, нощни и питейни заведения, музикални клубове и др.

– Кои са известните му участници в престъпната схема, както и свързаните с нея лица, лицата, с които действа съвместно при реализиране на конкретната дейност, а в случай че не може да назове имената им, да посочи признаци от външния им вид и да заяви дали би могъл да ги разпознае.

Отделно от общите въпроси към съдържанието на разпита се отнасят и специфични, според вида на престъпния състав, който има данни, че е осъществен.

Така например, когато обвинението касае производството на наркотични вещества или техни аналози, прекурсори, машини или съоръжения за производството на наркотични вещества, въпросите, които следва да бъдат изяснени в хода на разпита на обвиняемия, са:

– По какъв начин и от кого се е снабдил със суровините за производството;

– Какви са суровините, в какво количество, колко често ги придобива, от един и същ източник ли;

– Как е намерил източника на суровините, как са пренесени или транспортирани до мястото, на което се осъществява производството;

– За производство на какъв вид наркотични вещества или техни аналози, прекурсори или съоръжения и материали за производството на наркотични вещества или техни аналози се ползват суровините;

– В какъв обем е готовата продукция, какви са каналите за реализирането ѝ, на каква цена, на кого се предава, по какъв начин, има ли посредници между производителя и крайните потребители;

– Каква е технологията на производство, ползват ли се специалисти в областта, които да консултират процеса, или самият обвиняем има съответното образование в областта, знания и умения в тази връзка;

– Откога и колко често се занимава с производството.

Когато обвинението касае преработката на наркотични вещества или техни аналози, прекурсори, машини или съоръжения за производството на наркотични вещества, въпросите са:

– Кои са изходните продукти, кой и по какъв начин ги доставя, в какви количества, регулярни ли са доставките, как се осъществява поръчката;

– Кои са крайните продукти, къде, как и на кого се предават;

– Каква е технологията, която се използва;

– Притежава ли специално образование, знания или умения в областта, ползва ли специалисти, които да консултират процеса.

Когато обвинението е за придобиване на наркотични вещества или техни аналози, прекурсори, машини или съоръжения за производството на наркотични вещества, въпросите са:

– Какъв вид наркотични вещества или техни аналози е придобил, в какво количество и с каква цел, от кого, по какъв начин;

– За първи път ли придобива или го е правил и друг път, инцидентно ли или системно, от едно и също или от различни лица;

– От колко време, по какъв начин и с кого е осъществено незаконното отнемане, от какъв тип организации и учреждения⁷;

– Извършена ли е кражба или е инсценирана такава с цел да бъде прикрито присвояване от страна на вътрешни за съответното предприятие лица;

– Как се охраняват съответните вещества, на какъв режим е подложен достъпът до тях;

– Има ли лица, които са в конфликт с някой от ръководните кадри в учреждението, има ли данни за служители с неизплатени трудови възнаграждения или дисциплинарно уволнени служители в съответната структура;

– Как е осъществена връзката с лицето, от което е придобил, по какъв начин и къде се осъществява предаването, на каква цена.

Когато обвинението касае държане на наркотични вещества или техни аналози, прекурсори, машини или съоръжения за производството на наркотични вещества, въпросите са:

– Какви наркотични вещества, в какви количества е държал, с каква цел;

– Как и от кого е придобил, на каква цена, имало ли е предварителна договорка;

– За първи или пореден път.

Когато обвинението е за разпространение на наркотични вещества или техни аналози, прекурсори, машини или съоръжения за производството на наркотични вещества, въпросите са:

– От кого, по какъв начин и къде се сдобива с наркотичните вещества;

– На кого и къде осъществява разпространението, има ли посредници;

– Какви видове наркотични вещества разпространява, в какви разфасовки, с какви опаковки, на каква цена;

⁷ Аптечни предприятия или складове, медицински заведения и др.

– Има ли постоянни клиенти, случайни ли са или някой му ги е препоръчал, кой е той;

– Участвал ли е в разфасоването, кога и къде е извършено то;

– Колко често се зарежда, къде държи количествата, отивайки на среща с клиент, къде носи дозата с наркотично вещество;

– С каква давност е дейността по разпространение.

Когато обвинението е за производство, придобиване, пазене, отчитане, отпускане, превозване, пренасяне на наркотични вещества в нарушение на разрешението, въпросите са:

– Има ли придобито разрешение, кога е придобито;

– Наясно ли е с правилата, свързани с разрешените дейности, с какъв мотив ги е нарушил.

Когато обвинението касае склоняване или подпомагане към употреба на наркотични вещества или техни аналози, въпросите са:

– Кое е склоняването, респ. подпомаганото лице;

– С каква цел е извършено склоняването или подпомагането;

– В какви конкретно действия се е изразявало склоняването или подпомагането, реализирана ли е употреба в резултат на тези действия;

– Склонявал ли е или подполагал други лица или същото лице преди, кога, при какви обстоятелства.

Когато обвиняемият е привлечен към наказателна отговорност за даване на наркотични вещества или техни аналози в количество, което може да причини смърт, в хода на разпита се изясняват следните въпроси:

– Какво вещество, на кого е дадено, в какво количество и с каква цел;

– Лицето било ли е наясно какво приема или е въведено в заблуждение, ако е било наясно с вида на веществото наясно ли е било и с ефекта, който може да предизвика;

– Откъде се е сдобил с наркотичните вещества, на каква цена.

Когато обвинението е за предоставяне на помещение на различни лица за употреба на наркотични вещества или за организиране на употреба, въпросите към обвиняемия са:

– Кои са употребяващите, плащат ли за ползването, каква сума, на кого;

– Кой осигурява веществата за употреба, как е организирана доставката;

– В какво се изразяват действията по организиране, респ. как се осигурява достъпът.

Ако обвинението е за предписване на наркотични вещества или техни аналози или лекарства, които съдържат такива вещества, въпросите са:

– На кого и какво е предписано, с каква цел;

– Какви количества могат да се придобият на основата на предписанието, еднократно или повече от веднъж;

– Предписвал ли е преди на други или на същото лице, при какви обстоятелства, какви вещества;

– Знае ли дали са придобити в резултат на предписаното вещества и за какво са били използвани.

Когато обвинението е за засяване или отглеждане на опиев мак, кокаинов храст или растения от рода на конопа, в хода на разпита се изяснява:

– Какъв е произходът на семената, откъде, от кого и на каква цена са придобити;

– Кога е осъществено засаждането, друг път правено ли е, добивана ли е реколта в тази връзка, каква, кога, как е пласирана продукцията, на каква цена, с каква печалба, за своя или чужда сметка действия;

– Има ли лица, които са заявили предварително определени количества, с каква цел, разпространяват ли те продукцията или я ползват за собствена употреба;

– В какво се изразяват действията по отглеждането.

По отношение на лице, обвинено, че организира, ръководи, финансира, участва в организирана престъпна група за отглеждане на растения за добиване на наркотични вещества или в организирана престъпна група за добиване, производство и преработване на наркотични вещества, в хода на разпита се изясняват следните обстоятелства:

– В какво се изразяват действията по организиране на организираната престъпна група;

– Как и при какви обстоятелства е взето решение за създаване на организирана престъпна група, по какъв начин биват привлечени нови членове, каква е структурата и има ли спомогателни звена, с какви технически средства⁸ разполага;

– Какви са личностните отношения между участниците, има ли конфликти помежду им и на каква основа са те;

⁸ Автомобили, оръжие, мобилни телефони и др.

– Съответният участник кога се е присъединил, в какво се изразява участието му;

– В какво се изразява дейността на организираната престъпна група, кои са участниците в нея, каква е ролята на всеки от тях, как се финансира, как се реализират доходите, в какъв размер са те, предприемат ли се действия по легализирането им.

При пренасяне на наркотични вещества или техни аналози, на прекурсори, на съоръжения или материали за производство на наркотични вещества през границата на страната в хода на разпита се изяснява:

– Как е осъществено пренасянето, на какви вещества, с какви опаковки, в какво количество, къде са били укрити, коя граница е преминала, през ГКПП или извън тях;

– За първи път ли, кога друг път го е правил;

– Каква е целта, как и от кого е получил веществата, как и на кого ги е предал след реализиране на пренасянето;

– Как е преминал граничния и митническият контрол, имал ли е предварителни указания в тази посока, налагало ли се е да подкупва някого.

Процесуалното поведение на обвиняемия в хода на извършването на разпита по същество може да бъде твърде разнообразно. Обвиняемите лица са две основни категории – такива, които признават вината си и дават правдиви обяснения, т.е. разпитът протича в безконфликтна ситуация, и отричащи факта на престъпното събитие.

В първата хипотеза относително безпрепятствено се изясняват всички интересующи разследването факти и обстоятелства. Резултатите от разпита в конфликтна ситуация обаче зависят по правило от обема на информацията, с която разследващият орган разполага относно инкриминираното деяние, както и от тактиката на провеждане на разпита⁹. Във връзка с това следва да се отчита изключително деликатният момент, свързан с правото на обвиняемия да откаже да дава обяснения¹⁰, тъй като подобно поведение не би могло да се тълкува в негова вреда. Ето защо и редица тактически способности, използвани

при разпита на свидетел например, тук са неприложими, тъй като биха могли да се определят като недопустим натиск, нарушаващ правата на обвиняемия¹¹.

По наше мнение допустима е тактиката на постепенно предявяване на отделни доказателства, след което и всички доказателства заедно, както и максималната детайлизация на фактите, съобщавани от обвиняемия, с цел провокиране на противоречия в обясненията, при това колкото повече недостоверни данни съобщава разпитваният, толкова по-лесно е да бъде разобличен. Неистинските факти е на практика невъзможно да бъдат измислени и съобразени до най-малката подробност, още по-малко пък след това да бъдат и съхранени в този си вид в паметта. Освен това въпросите, свързани с дребни детайли от събитието на престъплението и обстоятелствата, свързани с него, създават преувеличено впечатление за степента на информираност на разследващия орган. Тактиката на детайлизация на разпита е целесъобразна и в случаите, когато се дават правдиви обяснения по отношение на непознати за обвиняемия съучастници, но в този случай детайлизацията бива използвана във връзка с необходимостта от предприемане на мерки по установяването и задържането им.

За ефективността на тактиката с използване на допуснатите в обясненията противоречия способства фиксирането им веднага, още в хода на даване на обясненията, и незабавното им използване освен в случаите, когато е необходима допълнителна проверка на съобщените факти и обстоятелства преди това. На този етап е целесъобразно разпитът да бъде провеждан по схемата „въпрос–отговор“.

Дори и разобличен в даването на лъжливи обяснения, обвиняемият обикновено изпитва големи психологически трудности да премине от лъжливи към даването на правдиви обяснения. Тук е мястото разследващият орган да изясни причините за даване на недостоверни обяснения и по възможност да ги неутрализира, като едновременно с това убеди и мотивира обвиняемия

⁹ По-подробно относно тактическите способности, използвани по време на разпит, вж. **Hess, J. E.** Interviewing and interrogation for law enforcement. 2nd edition. Anderson publishing, 2010, p. 81–101; **Leo, R. A.** Police interrogation and American justice. Harvard university press, 2008. По-подробно относно техниката „Рийд“ при провеждане на разпита вж. **Инбау, Ф. Е., Рийд, Д. Е., Бъкли, Д. П., Джейн, Б. П.** Полицейски разпити и признания. Техниката „Рийд“ С: Софи-Р, 2008; **Buckley, J. P.** The Reid technique of interviewing and interrogation. 2006; **Gudjohnson, G. H.** The psychology of interrogations and confessions, John Wiley&sons, 2003.

¹⁰ Чл. 115, ал. 4 НПК.

¹¹ В този смисъл вж. **Кръстева, З.** Разследването на престъпления съгласно Европейската конвенция за правата на човека, С.: Сиби, 2015, с. 173–174.

за даване на достоверни такива. За тази цел е подходяща тактиката на използване положителните му качества и разясняването на възможността съдействието при разследването да бъде тълкувано в негова полза при индивидуализиране на наказанието. В тази връзка категорично погрешен подход е да бъде внушено, че обратно, при отказ да съдейства, това би било в негова вреда. Напротив, обвиняемият следва да бъде запознат, като му бъде и изрично и подробно разяснено съдържанието на правата, които има по отношение на обясненията съгласно чл. 115 от НПК.

Въпреки приложените тактически подходи обвиняемите лица често отказват да дадат обяснения във връзка с повдигнатото им обвинение. Това е така и при престъпленията с наркотици и дори по-често в тази хипотеза предвид факта, че в основната си част обвиняемите са със закоравяла престъпна психика, с предишни осъждания за престъпления от същата категория или други, участват като организатори или активни членове на организирани престъпни групи. По правило те подхождат с недоверие към провежданото разследване и правораздавателните органи и са уверени, че конфликтността на ситуацията в най-голяма степен затруднява разследването. Тяхното процесуално поведение не е спонтанно, а предварително обмислено и планирано и трудно би могло да бъде с лекота променено и преодоляно.

Фиксирането на резултатите в протокол е целесъобразно да бъде извършено след приключването на разпита по същество, освен ако обстоятелствата не налагат друго¹². Наред с това в определени хипотези е подходящо използването на видеофиксация¹³, за да е възможно записите да се гледат в спокойна обстановка и, ако се налага, многократно за анализ и оценка на признаците на невербалната комуникация.

Оценката на резултатите от разпита е от изключителна важност да бъде направена не само след приключване на разпита, но и по време на провеждането му. За правилната оценка са от значение както изходната информация относно личността на обвиняемия и извършеното престъпление, така и внимателното изследване на поведението и реакциите му при непосредствения контакт с него.

Във връзка с това ще се спрем накратко на признаците на вербалната и невербалната комуникация¹⁴, относно които разследващият орган е наложително да има познания.

При разчитането на знаците на тялото следва да се вземат предвид редица обективни и субективни фактори, които оказват влияние върху тях. От значение в тази връзка са географските, културните и етническите особености, интелектуалният капацитет, образователният и социалният статус на разпитвания, както и това дали е употребил лекарствени препарати, алкохол или наркотични вещества и се намира под въздействието на такива по време на провеждане на разпита.

Разследващият орган следва да е наясно също така, че за да може да разчита на достоверно проявление на признаците на невербалната комуникация, трябва да осигури спокойна обстановка, в която да бъде проведен разпитът, при която да са елиминирани в максимална степен възможните външни дразнителни фактори, каквито могат да бъдат позвъняване на телефон, влизане на трето лице в помещението, силен шум от външната среда, силна светлина, прекалено висока или ниска температура на околната среда и редица други. Разследващият трябва да отчита също така и че лицата с определени професии (актьори, политици, психолози и др.) умеят да контролират поведението си и даването на външен израз на емоциите си, както и да замаскират реално изпитвана емоция с външно проявление, характерно за друга. Следва да се има предвид и че повечето външни проявления могат да имат различно обяснение.

Разследващият трябва да обърне внимание на някои обстоятелства още преди началото на разпита по същество. Едно от тези обстоятелства е начинът, по който разпитваният се настанява на отреденото му място. Така например, ако преди да седне на посочения му стол той го отмества, увеличавайки дистанцията с разпитващия и променяйки ъгъла си към него, това е обстоятелство, което би могло да насочи към това, че не е добросъвестен в намеренията си по отношение на разпита.

За неискреност говори и стремежът за прикриване на коремната област с ръце или крака в позиция с високо разположени колена. В този случай движенията по правило са резки, с чести

¹² Както беше отбелязано по-горе, при допускане на противоречия в дадените обяснения, целесъобразно е те да бъдат фиксирани незабавно.

¹³ Например, когато разпитът е продължителен, на изясняване подлежат множество обстоятелства или предвид личността на обвиняемия разследващият орган счита за необходимо да изследва детайлно признаците на невербалната комуникация.

¹⁴ По-подробно по този въпрос вж. **Hess, J. E.** Op. cit., p. 37-43; **Zulawski, D. E., D. E. Wicklander.** Practical aspects of interview and interrogation. CRC Press, 2002; **Walters, S. B.** Principles of kinesic interview and interrogation, 2nd edition, CRC press, 2003.

движения за прикриване на устата с ръка или почесване, най-вече в областта на лицето и шията. Резките движения на главата, съчетани с раздвижващи такива, се свързват също с неискреност на поведението. Навеждането на главата напред или респ. назад е свързано с несъзнателна промяна на ъгъла на зрителен контакт с разпитвания, който да снее напрежението. Намаленият зрителен контакт се счита за указващ на недостовърност, но не бива да се забравя и че такъв може да бъде умишлено поддържан, именно за да се парират съмненията в тази посока. Прекратяването на зрителния контакт може да бъде постигнато чрез поглеждане в далечина, зад разпитващия, затваряне на очите или прикриването им с ръка.

Добрата, изправена стойка и спокойна позиция на тялото на разпитвания като цяло и най-вече позицията на ръцете, обратно, по правило говорят за искреност, респ. готовност за даване на достоверни обяснения. Важно от гледна точка оценката на резултатите от разпита е да се прецени в какъв конкретно момент се случва всеки един от наблюдаваните признаци.

Демонстрираните от разпитвания емоции също имат отношение към оценката на разпита. Така например признак на изпитван стрес, който може да се свърже с даване на недостовърни обяснения, е сухотата в устата, за която може да се съди по честото облизване на устните, както и по специфичният звук при отлепване на езика от небцето. Реакция на вегетативната нервна система в резултат на изживявания стрес може да бъде и внезапно появил се сърбеж в областта на носа или повишена носна секреция. Треперещата адамова ябълка при мъжете и повишеният, видим пулс в областта на артериите на шията, може да бъде признак за напрегнатост на мускулите в областта на врата и раменете, издаващо също напрегнатост.

Указващи за недостовърност на даваните обяснения могат да бъдат нетърпеливостта, напрегнатостта в поведението, реагирането с твърде бурна самозащита срещу на практика неутрални въпроси, но в някои случаи и прекалено вежливото и спокойно поведение може да бъде показател за неискреност в изложението.

Следва да се отдаде значение и на признаците на вербалната комуникация. Ето защо е важно преди започване на разпита по същество да бъде проведен кратък разговор на неутрална тема, в който разпитващият да добие представа

за нормалния тон, сила на гласа и скорост на говора при разпитвания, за да може да отчете евентуално проявилите се различия след това. Промененият говор може да указва промяна в емоциите или да индикира напрежение в областта на врата, издаващо изживяван в момента стрес.

Искрените разпитвани отговарят веднага на поставените им въпроси, свободно използват думи, насочващи несъзнателно към престъплението и неговото извършителство, докато неискрените говорят по-тихо и неясно, правят големи паузи, забавят отговорите или пък обратно, отговарят прекалено бързо и автоматизирано на въпроси, които нормално изискват обмисляне. Печеленето на време може да бъде постигнато и с повтаряне на въпроса на разпитващия или съответно с отговарянето на въпроса с въпрос.

Друго обстоятелство, на което трябва да се отдаде значение и съответно да бъде оценено, е дали евентуално направените „малки“ самопризнания не целят да спечелят доверието на разпитващия, за да се избегне отговорността за по-големи. Разследващият орган трябва да следи и за използването на психологически въздействащи фрази¹⁵ или такива, които представляват непълна лъжа¹⁶.

БИБЛИОГРАФИЯ

Инбау, Ф. Е., Рийд, Д. Е., Бъккли, Д. П., Джейн, Б. П. Полицейски разпити и признания. Техниката „Рийд“. С.: Софи-Р, 2008 // **Inbau, F.E., Riyd, D.E., Bakli, D.P., Dzheyne, V.P.** Politseyski razpiti i priznania. Tehnikata „Riyd“. S: Sofi-R, 2008.

Кръстева, З. Разследването на престъпления съгласно Европейската конвенция за правата на човека, С.: Сиби, 2015. // *Razsledvaneto na prestaplenia saglasno Evropeyskata konventsia za pravata na choveka*, S.: Sibi, 2015.

Buckley, J. P. The Reid technique of interviewing and interrogation. 2006.

Gudjohnson, G. H. The psychology of interrogations and confessions, John Wiley&sons, 2003.

Hess, K. M., Ch. H. Orthmann. Criminal investigation, 9th edition, Delmar Cengage Learning, 2010.

Hess, J. E. Interviewing and interrogation for law enforcement. 2nd edition. Anderson publishing, 2010.

Leo, R. A. Police interrogation and American justice. Harvard university press, 2008.

Walters, S. B. Principles of kinesic interview and interrogation, 2nd edition, CRC press, 2003.

Zulawski, D. E., D. E. Wicklander. Practical aspects of interview and interrogation. CRC Press, 2002.

¹⁵ „Кълна се...“, „Честно...“ и др.

¹⁶ Т. нар. от Zulawski и Wicklander политически отговори, например „Доколкото ми е известно...“, „Вярвам, че...“, „Ако съм разбрал правилно...“, „Ако не ме лъже паметта...“, „Вярвам, че...“ и др. (вж. **Zulawski, D. E., D. E. Wicklander.** Op. cit.).